

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 2 (2019), št. 1 / Year 2 (2019), No. 1

Maribor, 2019

Moderna arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse

Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 2 (2019), št. 1 / Year 2 (2019), No. 1

ISSN 2591-0884 (online)

ISSN 2591-0876 (CD_ROM)

Izdaja / Published by:

Pokrajinski arhiv Maribor / Regional Archives Maribor

Glavni in odgovorni urednik / Chief and Responsible editor:

*Ivan Fras, prof., Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, SI-2000 Maribor,
telefon/ Phone: +386 2228 5017; e-pošta/e-mail: ivan.fras@pokarh-mb.si*

Glavna urednica / Editor in chief:

mag. Nina Gostenčnik

Uredniški odbor / editorial board:

- dr. Thomas Aigner, Diözesanarchiv St. Pölten, Avstrija
- dr. Borut Batagelj, Zgodovinski arhiv Celje, Slovenija
- dr. Bojan Cvelfar, Arhiv Republike Slovenije, Slovenija
- mag. Nada Čibej, Pokrajinski arhiv Koper, Slovenija
- Ivan Fras, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- mag. Nina Gostenčnik, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- dr. Joachim Kemper, Institut für Stadtgeschichte Frankfurt am Main, Nemčija
- Leopold Mikec Avberšek, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- dr. Miroslav Novak, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- dr. Rik Opsommer, Stadsarchief Ieper - Universiteit Gent, Belgija
- Darko Rubčić, Državni arhiv u Zagrebu, Hrvaška
- dr. Izet Šabotić, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Bosna in Hercegovina
- mag. Boštjan Zajšek, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija

Recenziranje / Peer review process:

Prispevki so recenzirani. Za objavo je potrebna pozitivna recenzija. Proces recenziranja je anonimen. / All articles for publication in the conference proceedings are peer-reviewed. A positive review is needed for publication. The review process is anonymous.

Lektoriranje / Proof-reading:

mag. Boštjan Zajšek, mag. Nina Gostenčnik

Prevajanje:

mag. Boštjan Zajšek (slovenščina), mag. Nina Gostenčnik (slovenščina, angleščina), Lučka Mlinarič (bosanščina, hrvaščina, srbščina)

Oblikovanje in prelom / Design and typesetting:

mag. Nina Gostenčnik

Objavljeni prispevki so prosto dostopni. Vse avtorske pravice ima izdajatelj Pokrajinski arhiv Maribor.

©Pokrajinski arhiv Maribor Za prijavo in objavo prispevkov ni potrebno plačilo. / The publication offers open access to whole texts of the published articles. ©Pokrajinski arhiv Maribor. All articles are published free of charge.

<http://www.pokarh-mb.si/si/p/3/49/moderna-arhivistika.html>

Prejeto / Received: 6. 1. 2019

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 Scientific Article

ZAŠČITA OSEBNIH IN DRUGIH OBČUTLJIVIH PODATKOV V AVDIOVIZUALNIH ARHIVIH MED ZAKONSKIMI ZAPORAMI IN ETIČNIMI OVIRAMI ALI PREPREKAMI

Aleksander LAVRENČIČ

TV-arhiv in dokumentacija, RTV Slovenija, Ljubljana, Slovenija
aleksander.lavrencic@rtvslo.si

Izvleček:

Namen prispevka je prikazati težave, ki se pojavljajo pri zaščiti osebnih podatkov v televizijskih oddajah in pri obdelavi podatkov v avdiovizualnih arhivih. Avtor prispevka v prvem delu obravnava etične ovire, ki nastanejo pri delu ustvarjalcev programa, v drugem delu pa zaščito osebnih podatkov, ki jih Radiotelevizija Slovenija pridobi med poslovanjem. Cilj raziskave je ugotoviti, kako poiskati tanko in občutljivo mejo med zaščito osebnih podatkov in svobodo obveščanja.

Ključne besede:

arhivi, avdiovizualni arhivi, televizijski arhivi, Radiotelevizija Slovenija, etika

Abstract:

Protection of Personal and other Sensitive Data in Audio-Visual Archives during Legal Blockades and Ethical Barriers or Obstacles

The purpose of this paper is to present the problems that arise in the protection of personal data in television programmes and in the processing of data in audiovisual archives. The author deals in the first part of the article with the ethical barriers, which are created at the work of the programme creators. The second part deals with the problems of protection of personal data, which are obtained by Radiotelevision Slovenia during its business activities. The aim of the research is to find the thin line between personal data protection and the freedom of information.

Key words:

archives, audio-visual archives, Radiotelevision Slovenia, ethics

1. UVOD

Za lažji pregled zaščite osebnih in drugih občutljivih podatkov v avdiovizualnih arhivih si bomo ogledali primere veljavnih programskih standardov in poklicnih meril ter načel novinarske etike, kot veljajo v Javnem zavodu Radiotelevizija Slovenija. Zaščito posameznih informacij in način pridobivanja smo namreč poiskali pri samem viru, kar predstavlja za življenjski cikel dokumentov, ki nastanejo pri delu javnega zavoda RTV Slovenija, sprejemni informacijski paket, kot je kasneje pridobljen v arhiv. Oddaje, ki vsebujejo pridobljene informacije v arhivu zaposleni delavci katalogizirajo in pripravijo arhivski informacijski paket. Na željo uporabnikov pa pri izdaji gradiva pripravijo dostopni informacijski paket. Pregled etičnih ovir in preprek ter tudi zapor pri uporabi podatkov in informacij nam jasno pokaže, da je tudi kasnejša uporaba arhivskega gradiva odvisna od odnosa, ki so ga na samem začetku imeli do podatkov ustvarjalci oddaj. V drugem delu pa si bomo ogledali tudi, katere informacije in osebni podatki se obdelujejo pri poslovanju Javnega zavoda RTV Slovenija in kakšna je vloga pooblaščenca za varstvo osebnih podatkov. O etičnih vidikih uporabe arhivskih posnetkov v televizijskih programih je prvi razpravljal na posvetovanjih v Radencih leta 2003 dr. Branko Bubenik, podpredsednik Mednarodne zveze televizijskih arhivov in direktor INDOK službe Hrvaške radiotelevizije (Bubenik 2003).

Najprej pa si oglejmo, kaj naj bi predstavljale besede »zapora«, »ovira« in »prepreka«, ki so se znašle v naslovu referata. Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ 2014) jih pojasni tako:

- prepreka (ovira),
- ovira (predmet ali naprava, ki preprečujeta gibanje/kar povzroča, da se kako delo težje, počasneje opravlja,
- zapora (kar onemogoča prehod/zapiralo/preprečitev stikov ene države z drugimi – blokada – blokada/glagolnik od zapreti/popolno približanje ploskev govornih organov pri tvorbi nekaterih soglasnikov/ovira ali sistem ovir, ki preprečujejo sovražnikov vdor.

Glagole »ovirati«, »preprečiti« in »zapreti« pa pojasnjuje slovar tako:

- »ovirati« – oteževati ali preprečevati gibanje, premikanje/povzročati, da se kako delo počasneje opravlja/povzročati slabe občutke, motiti,
- »preprečiti« – narediti, povzročiti, da se kako dejanje, stanje, dogajanje ne uresniči/da kaj ne more (nemoteno) potekati,
- »zapreti« – dati kaj v tak položaj, da ni mogoč prehod, vstop ali prehod/da postane notranjost nedostopna/narediti, da so prilegajoči se deli česa tesno ob drugem/dati del priprave v tak položaj, da nima proste poti/narediti kaj neprehodno/prenehati delati, poslovati/preprečiti, onemogočiti/onemogočiti komu, da kam gre, pride/povzročiti nenavadno, redko iztrebljanje ...

2. SPLOŠNA UREDBA O VARSTVU PODATKOV IN SVOBODA NOVINARSKEGA DELA

Splošna uredba o varstvu podatkov (2016) določa, da bi morale pravo držav članic pravila, ki urejajo svobodo izražanja in obveščanja, vključno z novinarskim, akademskim, umetniškim in/ali književnim izražanjem, usklajevati s pravico do varstva osebnih podatkov v skladu s to uredbo. Za obdelavo osebnih podatkov, ki se izvaja zgolj v novinarske namene ali zaradi akademskega, umetniškega ali literarnega izražanja, bi se morala uporabiti odstopanja ali izjeme od nekaterih določb te uredbe, če je to potrebno za uskladitev pravice do varstva osebnih podatkov s pravico do svobode izražanja in obveščanja, kakor je določena v 11. členu uredbe. To bi moralo veljati zlasti za obdelavo osebnih podatkov na avdiovizualnem področju ter v arhivih novic in medijskih arhivih. Zato bi morale države članice sprejeti zakonodajne ukrepe, v katerih bi bile določene izjeme in odstopanja, potrebna za uravnoteženje teh temeljnih pravic. Države članice bi morale take izjeme in odstopanja sprejeti glede splošnih načel, pravic posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, upravljavca in obdelovalca, prenosa osebnih podatkov v tretje države ali mednarodne organizacije, neodvisnih nadzornih organov, sodelovanja in skladnosti ter posebnih primerov obdelave podatkov. Kadar se take izjeme ali odstopanja po državah članicah razlikujejo, bi se moralo uporabiti pravo države članice, ki velja za upravljavca. Za upoštevanje pomena pravice do svobode izražanja v vsaki demokratični družbi je treba pojme, povezane s to svobodo, kot je na primer novinarstvo, razlagati v širokem smislu.

Izjeme glede posameznih primerov smo v arhivu Televizije Slovenija upoštevali že prej in so bile določene 9. členu Navodil za arhiviranje, notranjo in zunanjo uporabo TV-oddaj, prispevkov in gradiv Arhiva TV Slovenija:

- TV-arhiv lahko zavrne izdajo dokumentarnega ali arhivskega gradiva v primerih, ko utemeljeno sumi, da bo uporabnik gradivo zlorabil.
- TV-arhiv lahko zavrne naročila tudi zaradi upoštevanja načel zaščite zasebnosti, spoštovanja človekove osebnosti in dostojanstva, ustavnosti in zakonitosti, preprečevanja spodbujanja kulturne, verske, spolne, rasne, narodne ali druge oblike nestrpnosti ter varovanja otrok in mladine pred vsebinami, ki bi lahko škodljivo vplivale na njihov duševni in telesni razvoj.
- TV-arhiv upošteva pri zavrnitvi naročil pravice oseb ali njihovih sorodnikov do prepovedi objave posnetkov iz arhiva, zaradi katerih bi bili upravičeno prizadeti.

3. PROGRAMSKI STANDARDI

Programski standardi Javnega zavoda RTV Slovenija od njega zahtevajo, da deluje v interesu javnosti ob upoštevanju 39. člena Ustave RS, ki zagotavlja vsem fizičnim in pravnim osebam pravico do svobode izražanja. *»Svoboda izražanja za javna glasila, kamor sodi tudi RTV Slovenija, pomeni, da so neodvisna in samostojna. Interes javnosti pa se uveljavlja tudi z doslednim spoštovanjem evropske Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin z dodatnimi protokoli, Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih ter z Deklaracijo OZN o pravicah človeka ob upoštevanju etičnih in poklicnih meril, ki so opredeljena v Poklicnih merilih in načelih novinarske etike v programih RTV Slovenija, določil Münchenske deklaracije, h katerim so zavezani novinarji, pa tudi s pogodbami, direktivami in priporočili Evropske unije, ki določajo vlogo in poslanstvo javne radiotelevizije pri zagotavljanju najširšega javnega interesa«* (RTV 2006).

Programski standardi naštejejo osemnajst zahtev, h katerim so zavezani novinarji. Za potrebe naše raziskave o etičnih ovirah pri uporabi arhivskega gradiva bomo nekaj izmed teh zahtev posebej izpostavili. V interesu javnosti RTV Slovenija deluje tako, da:

- spoštuje ustavne pravice slovenskih državljanov;
- spoštuje temeljna načela demokracije;
- ne dopušča izražanja, ki ni v skladu s splošnimi družbenimi normami, razen v nujnih primerih stilne zaznamovanosti govora v umetniških zvrsteh ob upoštevanju mere dobrega okusa;
- v oddajah in programih dosledno uveljavlja ločnico med duhovitostjo in vulgarnostjo oziroma zasmehovanjem ter preprečuje žalitve, smešenje in druge oblike poseganja v integriteto ljudi,
- aktivno podpira ukrepe za zaščito državljanov in potrošnikov pred vsako obliko izkoriščanja neobveščenih in neozaveščenih (RTV 2006).

4. POKLICNA MERILA IN NAČELA NOVINARSKE ETIKE

Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija opredeljujejo bolj etične kot pravne norme.¹ Glede na veliko družbeno moč medijev, še posebej radia in televizije, katerima se je v zadnjem času pridružil tudi svetovni splet, je v dokumentu o načelih in etiki zapisano, da je pri v televizijskih in radijskih programih kot tudi v prispevkih na medmrežju zelo pomembno poiskati razmerja, kjer svoboda enega ne bi ogrozila svobode drugega: »... *ko širimo meje svobode, je treba širiti in zaščititi svobodo vseh in vsakogar.*« (RTV 2000). Izraženo načelo je tesno povezano z zakonodajo in postopki pri zaščiti osebnih podatkov. Večkrat se vprašamo, kje je tista meja, do katere sega zaščita osebnosti, in kje je meja, do katere sega pravica do obveščenosti.

Analiza postopkov pri zbiranju informacij nam pokaže sorodnost z enim izmed glavnih načel v arhivistiki, to je načelom dostopa. Glavni namen zbiranja in posredovanja informacij je zagotavljati najširšo dostopnost in omogočiti uporabnikom, da si o določeni stvari ustvarijo mnenje (RTV 2000, 1.5). Pri tej točki se moramo osredotočiti na tri glavna vprašanja:

- v katere namene se zbirajo informacije,
- od kod prihajajo informacije,
- kako zaščititi vir informacije.

Naša vprašanja v zvezi z varstvom osebnih podatkov pa se nanašajo tudi na čas hrambe informacij, ki so se zbirale z namenom objave in tudi kasnejšega preverjanja. Vse objavljene informacije se namreč po prevzemu gradiva v arhiv trajno hranijo in so dostopne uporabnikom za ponovno uporabo.

Poklicno merilo odgovornosti vključuje tudi tankočutnost in distanco do gradiv, ki jih širijo oglaševalske in PR-agencije (RTV 2000, 1.5). Te večkrat za plačilo ustvarjajo dobro ime in ugled posameznikov in podjetij ne glede na dejansko stanje. Področje oglaševanja je tudi pri zbiranju podatkov zlasti občutljivo in predvsem nenatančno opredeljeno zlasti pri oglaševanju na spletnih straneh. Posebej to velja še za zbiranje in kasnejšo uporabo ali zlorabo osebnih podatkov.

¹ Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija je sprejel Svet RTV Slovenija na 18. redni seji 18. maja 2000 in jih dopolnil na 19. seji 22. junija 2000.

Glede javnosti novinarskega dela velja, da je treba zagotovila o tajnosti virov dosledno spoštovati, kar priporoča tudi Svet Evrope. Tajnost se lahko razkrije samo v primerih, ko bi bilo ogroženo življenje ali varnost posameznikov (nastavljena bomba, podtaknjen požar, ugrabitev in podobne grožnje, ne pa tudi v primerih, ko gre za subjektiven občutek posameznika ali pretvezo, da bi se na ta način izognil poročanju). Novinarji in uredniki z zagotavljanjem tajnosti vira ne smejo prikrivati kaznivih dejanj posameznikov, skupin ali organizacij, so pa novinarji in uredniki pri poročanju dolžni spoštovati osebno integriteto posameznikov in njihovo pravico do zasebnosti (RTV 2000, 1.6).

Posebna pravila glede uravnoteženosti sporočanja veljajo v dokumentarno-igranih programih. Med igrami, ki temeljijo na dejstvih ali usodah resničnih ljudi, in tistimi, ki uprizarjajo dokumentarno snov, da bi ponazorile aktualne dogodke, mora biti jasna ločnica. Gledalcem in poslušalcem mora biti jasno, kdaj gre za dejstva in kdaj za fikcijo (RTV 2000, 2.3.4). Kadar koli je to mogoče, je treba osebnosti, ki so upodobljene v drami, ali njihove najbližje še živeče sorodnike o pripravi in objavi obvestiti vnaprej in po možnosti zagotoviti njihovo sodelovanje. Če s tehničnimi razlogi odklonijo svoje sodelovanje ali privolitev, je treba opustiti njihovo upodobitev (RTV 2000, 1.6). Omenjeni pravili sta zelo pomembni za izdajanje in uporabo arhivskega gradiva za pripravo dokumentarnih in dokumentarno-igranih oddaj. Upoštevati moramo tudi morebitno hrambo posnetega in nezmontiranega ter neobjavljenega gradiva. To gradivo bi namreč potencialni uporabnik lahko čez leta uporabil kot navidez verodostojno. Prav tako ni dovoljena uporaba zvočnega in slikovnega gradiva iz arhivov RTV Slovenija za promocijske predstavitve političnih strank v času volilne kampanje (RTV 2000, 3.1). Gradivo, ki je posneto v parlamentu, je mogoče uporabljati le v poročilih oziroma informativnih in izobraževalnih programih, v razvedrilnih in drugih programih pa samo s soglasjem pristojnega odgovornega urednika.² Pri montaži govorov iz parlamenta v informativnih oddajah morajo novinarji paziti, da posamezne odlomke istega govora vedno opremijo s prekinitvijo (npr. belino ali zatemnitvijo) ali pa s pojasnilom, da si odlomka nista sledila v naravnem zaporedju. Drugače se lahko ustvari mnenje, da gre za manipulacijo (RTV 2000, 4.1).³

Več pozornosti moramo nameniti poglavjem, ki obravnavajo zbiranje podatkov in zasebno življenje, varovanje identitete in varovanje virov informacij. Spoštovanje zasebnosti posameznika v programih RTV Slovenija pomeni ločevanje osebnega in zasebnega življenja od njegovega javnega življenja. Novinarji so upravičeni posegati v posameznikovo zasebnost samo takrat, ko posameznik krši zakon in njegovo nezakonito početje zadeva tudi njegovo javno življenje ali pa postane predmet upravičenega zanimanja javnosti. K varovanju zasebnosti sodi tudi to, da posameznika v številnih okoliščinah novinarji ne smejo identificirati, kar pomeni tudi, da ga ne smejo snemati ali poročati o podrobnostih dogodka, ki bi razkrili posameznikovo identiteto (RTV 2000, 5.2.1). Da bi se izognili nepotrebnim nevšečnostim, morajo novinarji objavljati samo preverjene informacije, ne pa tudi govoric in natolcevanj. Poleg tega morajo biti objavljene informacije pomembne, ne pa zgolj zanimive. Slabo pa je v pravilih razložena pravica do snemanja in drugega dela novinarjev na zasebni posesti, saj ni točno

² Posebej to velja za uporabo v satiričnih oddajah.

³ Montaža prispevkov mora vedno čim bolj ohraniti verodostojnost tistega, kar se je zgodilo. Kljub časovnim omejitvam morajo prispevki ostati razumljivi in celoviti. Dejanski rezultat izbire posnetkov in montaže je zgostitev realnosti, izrez iz realnega sveta, ki pa ne sme popačiti dejstev, bistva sporočila in vidnega in slišnega na kraju dogodka (RTV 2000, 9.4).

precizirana, ampak je razložena le tako, da je to dopustno, ko to delo opravljajo v določenih okoliščinah (RTV 2000, 5.2.1).⁴

Podobno velja pri identiteti osumljenih kaznivih dejanj. Pri poročanju o kaznivih dejanjih se morajo novinarji vedno odločati med tem, ali bodo dali prednost zanimanju javnosti, ali pa bodo zavarovali posamezne osebe. Identiteto lahko razkrijejo ob soglasju urednika takrat, ko vsi drugi podatki, ki so jih sporočili preiskovalni in drugi uradni organi (vključno z začetnicami), že omogočajo prepoznanje osumljenega (RTV 2000, 5.2.2). Zato je tudi nesmiselno zamolčati ime, priimek ali druge podatke o identiteti. Podobno je z identiteto obtoženih. Programski delavci morajo vedno poskrbeti, da ne bi prišlo do škodljivih posledic za nedolžno osebo. Paziti morajo tudi, da ne bi obtoženih v kazenskem postopku prikazovali v ponižujočih okoliščinah (RTV 2000, 5.2.3). Posebno občutljivo je področje varovanja identitete žrtev kaznivih dejanj, saj razkrivanje identitete žrtve kaznivega dejanja povečuje žalost, bolečino in travmo. Zato je v poklicnih merilih zapisano, da RTV Slovenija v svojih programih ne razkriva identitete žrtev zločinov, zlasti ne, če gre za spolno nasilje, razen v primerih:

- ko žrtev privoli v razkritje (pisno ali na posnetku),
- ko žrtev v programu prostovoljno pripoveduje svojo zgodbo,
- ko javni interes presega skrb za nedotakljivost posameznika.

Ko domnevna žrtev nekoga obdolži kaznivega dejanja proti njeni osebnosti, ji RTV ne zagotavlja anonimnosti, vendar je objavljane takšne obtožbe odvisno od temeljite presoje programskega vodstva in pravnikov. RTV Slovenija nikdar, razen v primerih ko gre za smrt ali okoliščine, ki zahtevajo objavo imena in drugih podatkov, ne razkrije identitete mladoletne osebe, ki je bila žrtev kaznivega dejanja (RTV 2000, 5.2.4).

RTV Slovenija podpira načelo, da novinarji varujejo svoje vire informacij. Podatke iz vira, ki ne želi biti javno razkrit, lahko novinar uporabi samo takrat, ko je prepričan o njegovi verodostojnosti. Načeloma tako pridobljene informacije objavljajo programski delavci samo, če jih potrdita dva neodvisna vira. Zaščita virov informacij je etično načelo v poklicu, ki je tako kot zdravniški, odvetniški, duhovniški in podobni poklici zavezan posebnim pravicam in dolžnostim. Upoštevati moramo, da se javne in druge osebnosti pogosto pogovarjajo z novinarji tudi o stvareh, ki niso za objavo (RTV 2000, 5.3). *»Nespoštovanje zaupnosti virov kot sestavine etične države novinarja lahko zavre svoboden pretok informacij, ki je bistvenega pomena za obstoj demokratične družbe.«*

Novinarji morajo biti previdni glede osebnih podatkov in zaščite osebnosti tudi pri poročanju, ki navadno sodi med t. i. črno kroniko. Pri črni kroniki ne smejo podlegati senzacionalizmu, v besedilih pa se morajo osredotočiti na dejstva. Strogo morajo spoštovati načelo, da krivde ni mogoče nikomur naprtiti, dokler ni pravnomočno obsojen (RTV 2000, 5.10.1). Govoriti je torej možno le o osumljencih, ne pa tudi o krivcih. Uradni viri posredujejo agencijam začetnice imen osumljenih za kazniva dejanja. Pri znanih osebnostih⁵ je s soglasjem urednika dopustno objaviti ime v celoti, pri tem pa se je treba obvezno sklicevati na vir (RTV 2000, 5.10.1).

⁴ Včasih ima javnost pravico do dostopa na zasebno posest. Včasih pa lahko vstop brez spremstva državnih organov pripelje do prekrška. Obstaja tudi tveganje, da s tem storijo snemalne ekipe in novinarji kaznivo dejanje. Zato je potrebno, da so novinarji v uredniki seznanjeni s kazensko zakonodajo. Soglasje za tako snemanje da odgovorni urednik. V zadnjem letu je prišlo pri snemanju slovenskih televizijskih delavcev na zasebni posesti in javnih površinah tudi do nekaterih nesporazumov in celo fizičnih napadov.

⁵ Osebnosti iz javnega življenja, politike, športa, estrade itd.

Podrobneje si bomo ogledali tudi zahteve pri ravnanju s slikami, saj sliko arhivira televizijski arhiv in jo lahko kasneje drugi uporabniki ponovno uporabijo v svojih prispevkih. Pri snemanju in montaži prispevkov črne kronike je treba upoštevati, da ni etično in profesionalno:

- prikazovanje nemočnih žrtev nasilja, nesreč, bližnjih posnetkov krvavih obrazov, delov telesa ipd.; takšne prizore je mogoče prikazovati kvečjemu od daleč, brez podrobnosti, ki lahko omogočijo prepoznavo žrtev;
- prikazovanje registrskih tablic, hišnih števil in drugih podatkov, s katerimi je mogoče posredno prepoznati žrtev;
- prikazovanje vklenjenih ljudi pred izrekom sodbe, razen, če se to dogaja na sodišču, torej po sodnem nalogu.

Pri prvi in drugi zahtevi je pripisan nasvet, ki naj bi olajšal izbiro kadrov: snemalec in montažer naj se pri obdelavi tovrstnega gradiva postavita v vlogo bližnjega svojca, ki je za nesrečo izvedel po televiziji (RTV 2000, 5.10.1).⁶

Za uporabo tajnih in posebnih metod za zbiranje podatkov velja, da naj bodo uporabljene le z zakonsko dopustnostjo, brez nepotrebne vdora v zasebnost posameznika in le tedaj, ko so tako pridobljeni podatki tako pomembni, da ne more noben pomislek preprečiti njihove pridobitve (RTV 2000, 7.1). Podatkov ni dopustno pridobiti s prevaro (RTV 2000, 7.2).⁷ Velja tudi splošno pravilo, da pri pridobivanju informacij ni dopustno uporabljati skritih kamer in mikrofonov.⁸

Tesno povezano s kodeksom delavcev, ki so zaposleni v arhivih, je tudi pravilo, ki ureja uhajanje uradnih informacij (RTV 2000, 7.4): »Uhajanje informacij iz državnih in vladnih ustanov je posebna oblika anonimnega obveščanja, kadar želijo določeni državni funkcionarji z zaupno informacijo seznaniti javnost. Take informacije so lahko koristne, pa tudi zavajajoče, saj njihov namen ni vedno razkrivati resnice.« Ni potrebno posebej poudarjati, da je objavljanje takšnih informacij velik etični izziv in da je treba z njimi ravnati tudi zelo previdno. Zato morajo vpleteni nenehno preverjati verodostojnost vira in njegove namene. Določilo se sicer nanaša na tajnost uradnih podatkov, in ne na zaščito osebnih podatkov, toda prav je, da opozorimo tudi na ta problem, saj uradna informacija lahko vsebuje tudi osebne podatke.

Pri uporabi gradiva iz arhiva morajo biti poslušalci in gledalci vedno primerno obveščeni (RTV 2000, 9.6). To pravilo je v televizijskih programih žal zelo pogosto kršeno. Vzroki za to so lahko različni: neizobraženost, odnos do arhiva in delavcev, zaposlenih v arhivu, malomarnost, prisvajanje intelektualne lastnine ipd. Novinarji morajo biti zelo previdni tudi pri uporabi posebnih učinkov vključno z zvočnimi, saj ti lahko zelo vplivajo na razumevanje sporočila. Zato morajo pred vsako uporabo tehtno presoditi, ali

⁶ Zaradi nevarnosti, da bi ljudje posnemali prizore, ki jih vidijo in slišijo na televiziji in radiu, morajo biti novinarji posebno previdni pri pripravi in objavi poročil. Poročila o umorih in samomorih naj se zato izogibajo ilustrativnim podrobnostim. Posebno pozornost morajo uredniki posvetiti tudi pri igranem programu, da bi lahko preprečili morebitno povečevanje morilskega vedenja in dejanja. V otroških oddajah se morajo ustvarjalci izogibati kajenju in pitju alkoholnih pijač, za vse oddaje pa velja, da ne smejo povečevati pitja alkoholnih pijač (RTV 2000, 7).

⁷ Izjeme so dovoljene pri posameznih primerih – na primer pri razkrivanju goljufij. V teh primerih se novinar ni dolžan predstaviti kot pripadnik poklica, ampak lahko poskuša pridobiti informacijo kot navaden državljan. Takšni ukrepi so samo pogojno dopustni na krajih, ki so dostopni javnosti (RTV 2000, 7.2).

⁸ Skrivno snemanje lahko odobri odgovorni urednik programa, če tako pridobljeno informacijo upravičuje javni interes, je nenadomestljiva in je ni mogoče pridobiti bolj odkrito. Ankete in šale s skrito kamero so dopustne v zabavnih in podobnih programih, če njihovi udeleženci privolijo v javno objavo (RTV 2000, 7.3).

je uporaba zvočnih in slikovnih efektov upravičena (RTV 2000, 9.7). Slika kot upodobitev časovnih in prostorskih razmerij dogodka ali dogajanja je primarna prvina televizijskega sporočanja. Zato lahko posnetki s svojo sugestivno močjo izzovejo pri gledalcih močne čustvene reakcije. Z vizualnimi sredstvi se lahko premišljeno, lahko pa tudi nehote potvori ali celo zlorabi slikovna ponazoritev dogodkov, okoliščin dogajanja ali osebnosti (RTV 2000, 9.8). Zato morajo slike oziroma posnetki v informativnih programih ali v poročevalski zvrsti ponazarjati objektivni potek dogajanja, kar gledalcu omogoči, da dobi resnično in celovito predstavo o tem, kaj se je dejansko dogajalo in zgodilo.

Pri obravnavi nekaterih etičnih vprašanj smo prišli do uporabe arhivskega gradiva kot vira za ilustrativno sliko v prispevkih (RTV 2000, 9.10.1): »*Arhivsko gradivo, s katerim ilustriramo aktualno temo ali dogodka, mora biti jasno označeno, da se izognemo kakršni koli zmedi ali zavajanju. Pomembno je, da arhivskega gradiva nekega dogodka ne uporabljamo tako, da bi z njim ilustrirali drugega na tak način, da bi gledalec dobil občutek, da gleda avtentični dogodek.*« In prav to se je dogodilo pred leti v primeru ilustracije lepega vremena v času volitev. V dnevnoinformativni oddaji so uporabili star posnetek sprehajalcev ob slovenski obali, in to na način, kjer so bili posamezniki prepoznavni, zato se je gledalec tudi upravičeno pritožil. Novica je namreč vzbudila vtis, da je bil tisti dan na kraju, kjer ni bil. Posledica neodgovorne uporabe arhivskega gradiva pa so bile zasebne težave. Zato mora biti arhivsko gradivo jasno identificirano, kadar iz konteksta ni popolnoma razvidno, da ne gre za sveže posnetke. To velja zlasti za informativne in dokumentarne programe (RTV 2000, 9.10.2).⁹

Arhivsko gradivo se ne sme uporabljati v ilustrativne namene tako, da bi si občinstvo posnetke lahko napačno razlagalo. Zato poklicna merila novinarske etike v programih RTV Slovenija (RTV 2000, 9.10.2) predpisujejo, da:

- ni mogoče uporabljati arhivskega gradiva nekega dogodka, da bi z njim ilustrirali drugega, na tak način, da bi pri gledalcih vzbudili občutek, da gledajo avtentični dogodek;
- igranih posnetkov ali rekonstrukcij ni mogoče predstavljati kot dokumentarno gradivo, zato morajo biti igrani prizori, ki so bili uporabljeni v dokumentarnem filmu, zato ker ne obstajajo avtentični posnetki, jasno označeni;
- se dogodki lahko rekonstruirajo zaradi pomanjkanja avtentičnih posnetkov, vendar morajo biti jasno označeni v sliki in tudi popisani in arhivsko dokumentirani;
- se istih posnetkov ne uporablja vedno znova v ilustrativne namene pri različnih temah, ki se razčlenjujejo v informativnih oddajah, ker je to lahko zavajajoče, posebno kadar gre za posnetke ljudi, ki se lahko na njih prepoznajo.

Uporaba arhivskih posnetkov kaznivih dejanj je še posebej občutljiva. Zato morajo biti novinarji pri uporabi arhivskega gradiva, ki se nanaša na kazniva dejanja, zelo previdni pri ponavljanju posnetkov kaznivih dejanj ali žrtev (RTV 2000, 9.11). Tako gradivo se uporablja po skrbni presoji, pri tem pa morajo biti uporabniki upoštevati tudi:

- da arhivskega gradiva o določenem, prepoznavnem kaznivem dejanju ni mogoče uporabljati za ilustracijo drugega kaznivega dejanja;
- da je le redkokdaj primerno uporabiti posnetke prizorišča zločina kot uvod v poročilo o napovedani preiskavi ali sodnem procesu, ki se šele začneja;

⁹ V oddajah je priporočljivo arhivsko gradivo označiti z datumom ali z navedbo: arhivski posnetki, slika TV-arhiv ipd.

- da se morajo uporabniki pri izbiri ilustrativnega arhivskega gradiva izogibati nepremišljeni in pogosti uporabi rasnih, nacionalnih, spolnih in drugih stereotipov.

Uporabo arhivskega gradiva lahko povežemo tudi s posegi v program. Te posege moramo razlikovati od cenzure. V skladu z Ustavo Republike Slovenije, ki zagotavlja pravico do svobodnega in neodvisnega obveščanja, je kakršna koli oblika cenzure protizakonita in neetična (RTV 2000, 14.3). Zato velja, da se vse gradivo, ki je bilo posneto s poklicnimi merili, lahko predvaja, če ni drugih zakonskih in etičnih zadržkov in v času snemanja ni bilo nikakršnih drugačnih dogovorov. V poglavju o posegih v program in v odstavku o zahtevah, da RTV ne objavi posnetkov ali drugega gradiva, je zapisano: *»Obstajati morajo tehtni razlogi, da se ugotovi zahtevi po zadržanju uvrstitve gradiva v oddajo ali program. Ti razlogi so lahko sočutje ali to, da se je v določenem času spremenil kontekst nekega dogodka.«*

Določilo smo natančno citirali, ker je mogoče premalo določljivo v opisu tehtnih razlogov. Smo pa tudi v arhivu v popisu navedli opombe pri posameznih primerih (bolezni, smrt, naravne nesreče), da gradiva ali dela gradiva v ilustrativne namene ne izdajamo. Pri nekaterih posnetkih iz časa vojne na ozemlju bivše Jugoslavije smo posnetke iz uredništva prejeli z opozorilom, da vsebujejo grozljive prizore, ki ne bi smeli biti predvajani. Prav tako so pri pošiljanju posnetkov previdni pri nekaterih agencijah in zato v spremnem besedilu navedejo pripombe o morebitnih zadržkih pri uporabi gradiva. Poklicna merila in načela (RTV 2000, 14.1) predpisujejo urednikom, kako naj ravnajo v takšnih primerih: *»Če so bile zahteve po umiku gradiva iz programa postavljene potem, ko je bilo to prostovoljno posneto, morajo uredniki presoditi, ali dogovor, ki je bil sklenjen med snemanjem, to dovoljuje ali ne. Če je načrtovana uporaba gradiva v skladu s tem dogovorom in ne obstajajo nobeni drugi tehtni zadržki, zahtevi po umiku gradiva iz programa ni mogoče ugoditi.«*

5. VARSTVO OSEBNIH PODATKOV IN ZASEBNOSTI

Naš prispevek pa bomo razširili še v tretji del oziroma na politiko varstva osebnih podatkov in zasebnosti. V času od implementacije Splošne uredbe Evropske komisije o varstvu osebnih podatkov do realizacije poročila za posvetovanje je RTV Slovenija uvedla službo pooblaščenca za varstvo osebnih podatkov, na spletni strani pa razložila postopke o pridobivanju, obdelavi in varovanju osebnih podatkov (RTV 2018): *»Na RTV Slovenija se zavedamo odgovornosti ravnanja z osebnimi podatki in spoštujemo vašo zasebnost. Osebne podatke obdelujemo skrbno v skladu s Splošno uredbo Evropske komisije o varstvu osebnih podatkov (EU) 2016/679 (GDPR), ki vam omogoča več nadzora nad uporabo lastnih osebnih podatkov, Zakonom o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1) in internim pravilnikom o varstvu osebnih podatkov. Upravljamo jih izključno za namene, navedene v namenu obdelave.«*

RTV Slovenija vam torej zagotavlja pravice v skladu s splošno uredbo in ZVOP. Te pravice in dolžnosti obsegajo:

- obdelavo osebnih podatkov,
- posredovanje osebnih podatkov,
- zbiranje, obdelavo, namen in čas hrambe osebnih podatkov,
- uveljavljanje pravic in
- varnost.

Zakonodaja omogoča RTV Slovenija, da določene osebne podatke zbira za jasno opredeljene namene in hkrati določa rok hrambe, način ravnanja s temi podatki in izpolnjevanje drugih zahtev v zvezi z varovanjem. Zakoniti (legitimni) interes je pravna podlaga, na podlagi katere se obdelujejo osebni podatki posameznikov. Ključna točka pri procesu varovanja je vedno vstopna točka, kar pomeni, da se proces varovanja osebnih podatkov začne s privolitvijo. Privolitev za obdelavo osebnih podatkov uporabniki spletnih strani RTV Slovenija podajo, ko se na spletni strani prek enega izmed obrazcev ali prek elektronske pošte strinjajo, da naslovnik z navedenim namenom zagotavlja storitev.¹⁰ Vsaka privolitev mora biti resna in nedvoumna. Privolitev se lahko kadar koli tudi preprosto prekliče. Ob preklicu privolitve se podatki ne uporabljajo več za obveščanje in uporabo storitev.

Osebnih podatkov, ki so bili pridobljeni s privolitvijo, pogodbo ali na podlagi zakonitega interesa,¹¹ RTV Slovenija ne deli s tretjimi osebami. Prav tako tudi ne posreduje podatkov v druge države. Izjemoma lahko RTV Slovenija to stori v izjemnih primerih, kadar so v to privolili posamezniki sami. O teh primerih so uporabniki obveščeni, istočasno pa mora prejemnik zagotavljati ustrezno raven varstva podatkov. Pri obdelovanju osebnih podatkov s strani pogodbenih obdelovalcev je RTV Slovenija kot upravljalec odgovorna za skrbno ravnanje z osebnimi podatki, zato s pogodbenimi obdelovalci sklene pogodbe o varstvu osebnih podatkov ali dopolnila k pogodbam, kot to določa Splošna uredba o varstvu osebnih podatkov (RTV 2018).

RTV Slovenija glede na namen zbira različne osebne podatke in jih glede na različne namene tudi različno dolgo hrani. Za državljane Republike Slovenije so gotovo najbolj zanimivi podatki, ki jih javni zavod hrani z namenom plačila RTV-prispevka in izterjave (RTV 2018). RTV Slovenija za namen plačila RTV-prispevka obdeluje naslednje podatke o zavezancih in neplačnikih:

- osebno ime,
- naslov stalnega ali začasnega prebivališča,
- davčno številko,
- številko transakcijskega računa,
- zaposlitev,
- znesek neporavnane prispevka,
- znesek poravnane prispevka,
- datum vnosa podatkov,
- označbo sprejemnika.

Zgoraj navedeni podatki se hranijo deset let po prenehanju statusa zavezanca ali neplačnika oziroma dokler je to potrebno za doseganje namena obdelave (RTV 2018).¹²

¹⁰ Ob prijavi na prejemanje vsebin, kot so e-novice, e-časopis, vabila na dogodke, publikacije in storitve ali ob registracijah za uporabo nekaterih storitev. Privolitve lahko pridobi RTV Slovenija tudi ob nekaterih poslovnih stikih. Uporabniki storitev, mlajši od šestnajst let, lahko posredujejo svoje osebne podatke samo s privolitvijo staršev ali skrbnikov.

¹¹ Zakoniti (legitimni) interes je pravna podlaga, na podlagi katere se obdelujejo osebni podatki posameznikov.

¹² Več informacij o zbiranju in obdelavi osebnih podatkov za namen plačila RTV-prispevka je v Katalogu zbirke osebnih podatkov o zavezancih za plačilo RTV-prispevka.

Za zagotavljanje varnosti ljudi in premoženja se izvaja pred stavbo in v prostorih RTV Slovenija videonadzor. Osebni podatki posameznikov, ki se gibljejo na območju podvrženim videonadzoru, so obdelani na podlagi Ustave in Zakona o varstvu osebnih podatkov. Podatki, ki se zbirajo, so videozapis in datum ter čas vstopa in izstopa iz prostora. V posebnih primerih posreduje RTV Slovenija podatke Ministrstvu za notranje zadeve. Osebni podatki se hranijo največ eno leto po nastanku.

RTV Slovenija zbira tudi podatke o zaposlenih. Obdeluje jih v skladu z zakoni in na podlagi Zakona o evidencah na področju dela in socialne varnosti in drugih zakonov, ki urejajo delo in delovna razmerja.¹³ Osebni podatki se zbirajo tudi za namen izvedbe javnih naročil. Hranijo se najmanj toliko časa, kolikor trajajo pogodbeni roki izvajanja posameznega naročila, drugače pa skladno s predpisi, ki urejajo področje hrambe dokumentarnega in arhivskega gradiva. Osebni podatki se zbirajo tudi ob prijavih na prejemanje vsebin RTV Slovenija (e-novice, e-časopis, vabila na dogodke, publikacije, izdelki Založbe kakovostnih programov). Prejemniki vsebin in uporabniki storitev se registrirajo na spletnih straneh RTV Slovenija in pri tem izpolnijo obrazec. Z izpolnitvijo obrazca, prijavo, registracijo in potrditvijo uporabniki privolijo v obdelavo njihovih osebnih podatkov v skladu s Splošno uredbo o varstvu osebnih podatkov. RTV Slovenija zbira samo tiste osebne podatke, ki so nujno potrebni za izpolnitev točno določenega namena in so jasno opredeljeni v obrazcu – kar predstavlja minimalizirano zbiranje osebnih podatkov (RTV 2018).

Uporabniki lahko ustvarijo uporabniški račun RTVSLO.si. Uporabniški račun omogoča zagotavljanje določenih namenskih storitev (prilaganje prikaza vsebine, komentiranje člankov, nalaganje vsebin, ocenjevanje, shranjevanje priljubljenih oddaj) in preprečevanje uporabe storitev v nasprotju s pravili RTV Slovenija. V ta namen se prek registracijskega obrazca zbirajo in obdelujejo naslednji osebni podatki:

- uporabniško ime,
- naslov elektronske pošte,
- IP-naslovi uporabnika,
- geslo (šifrirano),
- podatki dnevniških datotek (IP-naslov, čas dostopa, različica brskalnika, naslov obiskane strani).

Navedeni osebni podatki se hranijo izključno v elektronski obliki, so zavarovani v informacijskem sistemu v skladu z internim Pravilnikom o varovanju osebnih podatkov in krovno politiko informacij v javnem zavodu RTV Slovenija (RTV 2018).

Osebni podatki, pridobljeni z registracijo na uporabniški račun, se hranijo:

- tri mesece (IP-naslovi uporabnikov, podatki dnevniških datotek),
- do preklica (uporabniško ime, naslov elektronske pošte in šifrirano geslo).

¹³ Več o zbirki osebnih podatkov zaposlenih je zapisano v Katalogu zbirke osebnih podatkov o plačah in drugih prejemkih zaposlenih.

Zbiranje, obdelava in hramba osebnih podatkov so povezani tudi z dejavnostjo varuha pravic gledalcev in poslušalcev. Podatki se zbirajo s podajo odziva na varuhov e-naslov in prek obrazca. Namen zbiranja podatkov je:

- podajanje mnenj, odgovorov, pojasnil in priporočil javnosti,
- vodenje delovodnika odzivov,
- priprava mesečnih in letnih poročil o odzivih javnosti, ki prispevajo k izboljšanju programov in storitev RTV Slovenija,
- sledljivost komunikacij zaradi morebitne poizvedbe ustanov ali pošiljateljev (RTV 2018).

Podatki se hranijo dve leti. Vsi podatki so v skladu z načelom zaupnosti znani le pisarni varuha in niso javno objavljeni, razkriti ali posredovani tretjim osebam niti posredovani v tretje države. V pridobivanju odzivov zaposlenih in v poročilih varuha so uporabljene začetnice (RTV 2018).

RTV Slovenija zagotavlja varnost osebnih podatkov, ki so pridobljeni v postopkih poslovanja in komuniciranja z zunanjimi strankami in v vseh dejavnostih iz delovnih razmerij. Za preprečevanje nepooblaščenega dostopa do pridobljenih podatkov ali njihovega razkritja in zagotavljanje ustrezne uporabe v skladu z namenom zbiranja uporablja RTV Slovenija ustrezne tehnične in organizacijske postopke za zavarovanje zbranih podatkov.¹⁴ V skladu s Splošno uredbo o varstvu osebnih podatkov in z Zakonom o varstvu osebnih podatkov imajo posamezniki večji nadzor nad lastnimi osebnimi podatki. V skladu z določili Splošne uredbe imajo tako pravico do dostopa, popravka, izbrisa (»pozabe«), prenosljivosti, omejitve obdelave in pravico do ugovora. Posamezniku, katerega osebne podatke obdelujejo na RTV Slovenija, zagotavlja javni zavod varstvo podatkov glede na Splošno uredbo, saj je uveljavljanje pravic odvisno od pravne podlage, na osnovi katere se obdelujejo osebni podatki v okviru zagotavljanja javne ali tržne dejavnosti (RTV 2018). Vedno pa imajo posamezniki pravico do:

- brezplačne seznanitve s svojimi osebnimi podatki (pravico do vpogleda), pri čemer ima Javni zavod RTV Slovenija pravico zahtevati dodatne podatke, da lahko osebo zanesljivo identificira,
- popravka netočnih podatkov,
- omejitve obdelave pod določenimi pogoji iz Splošne uredbe,
- ene brezplačne kopije osebnih podatkov, ki so v obdelavi,
- izpisa osebnih podatkov v strukturirani, splošno uporabljeni in strojno berljivi obliki, v kolikor bi uveljavljal morebitno pravico prenosa drugemu upravljavcu, ne da bi ga prvotni upravljavec pri tem oviral.

V primeru kršitev ali sporov se lahko posameznik obrne na Pooblaščenca za varstvo osebnih podatkov RTV Slovenija (vop@rtvslo.si) oziroma lahko vloži pritožbo pri Informacijskem pooblaščenca Republike Slovenije.

Pred zaključkom referata smo dolžni še kratko pojasnilo o piškotkih. Z opozorilom o piškotkih se obiskovalci večkrat srečajo, zato si oglejmo kaj o njih pravi politika varstva osebnih podatkov in zasebnosti RTV Slovenija (RTV 2018): *»Spletne strani RTV Slovenija za zagotavljanje do uporabnika prijaznih spletnih storitev uporabljajo piškotke. Interakcija med spletnim uporabnikom in spletnim mestom je s pomočjo piškotkov hitrejša in enostavnejša. Z njihovo pomočjo si spletno mesto zapomni posameznikove*

¹⁴ Pravila so natančno določena v internem pravilniku o informacijski varnosti.

prednostne izbire in izkušnje, s tem je prihranjen čas, brskanje po spletnih mestih pa učinkovitejše in prijaznejše. Piškotki so lahko uporabljeni tudi za sledenje uporabniku in oglaševalske namene. Informacije o piškotkih so na voljo v okviru posameznih spletnih strani RTV Slovenija.»

6. ZAKLJUČEK

Podatki, ki smo jih dobili s pregledom Programskih standardov javnega zavoda in Pravilnika o poklicnih standardih in poklicnih merilih in načelih novinarske etike v programih Radiotelevizije Slovenije, nam dokazujejo, da je zelo težko povleči izjemno prefinjeno tanko črto, ki razdeljuje občutljivost zaščite osebnih podatkov in na drugi strani pravico javnosti do obveščenosti in svobodo novinarskega dela. Analiza zahtev in etičnih standardov je pokazala, da je od etičnega odnosa ustvarjalcev televizijskih in radijskih programov odvisno, katere informacije bodo uporabljene v oddajah in nato arhivirane. Pri uporabi arhivskih posnetkov je pomembno, da se delavci, zaposleni v arhivih, dosledno držijo etike zaposlenih v arhivih, uporabniki pa poklicnih meril in načel ustvarjalcev televizijskih in radijskih oddaj. Samo na ta način se lahko preprečijo morebitne zlorabe. Podobno velja tudi za podatke, ki so pridobljeni v poslovnih dejavnosti Radiotelevizije Slovenije (tako za podatke, ki so pridobljeni na klasičen način, kot tudi za podatke, ki so bili pridobljeni prek dejavnosti uporabnikov spletnih storitev). Razlika med obema vrstama podatkov in informacij je le ta, da je večina podatkov in informacij, ki jih objavijo programski delavci, javno objavljena, zato je škoda, ki jo lahko povzroči nemarno ravnanje, še veliko hujša.

SUMMARY

PROTECTION OF PERSONAL AND OTHER SENSITIVE DATA IN AUDIO-VISUAL ARCHIVES DURING LEGAL BLOCKADES AND ETHICAL BARRIERS OR OBSTACLES

Aleksander LAVRENČIČ

TV Archives and documentation, RTV Slovenia, Ljubljana, Slovenia

aleksander.lavrencic@rtvslo.si

The purpose of this paper is to present the problems that arise in the protection of personal data in television programmes and in the processing of data in audio-visual archives. The aim of the research is to find out a thin and sensitive border between the protection of personal data and freedom of information. In order to facilitate an overview of the protection of personal and other sensitive data in audio-visual archives were analyzed the program standards and professional criteria and the principles of journalistic ethics in the public institute Radiotelevizija Slovenija. The protection of individual information and the methods of journalistic work at the acquisition of information are very important, because these operations present the source of entrance into the life cycle of records at the public institute Radiotelevizija Slovenija. In the second part are examined the information and personal data that are processed in the operation of the public institution Radiotelevizija Slovenija. In the second part was declared the role of the Data protection officer at RTV Slovenia. The General Data Protection Regulation

of European Union declares that the law of the member states should harmonize the rules governing freedom of expression and information, including journalistic, academic, artistic and /or literary expression, with the right to the protection of personal data in accordance with this Regulation. Program standards of the public institute Radiotelevizija Slovenija require that RTV Slovenija acts in the public interest in compliance with the Article 39 of the Constitution of the Republic of Slovenia, which guarantees the right to freedom of expression for all natural and legal persons. The professional criteria and principles of journalistic ethics in the programmes of RTV Slovenija define more ethical than legal norms. The great social power of the media, in particular radio and television, recently joined by the world wide web, demands that principles and ethic states in the document are very clear. It is very important that the freedom in TV and radio programmes, as well as in the contributions on the Internet doesn't threaten the freedom of another. An analysis of the procedures for gathering information shows a relation with one of the main principles in the archive's science - the principle of access. The main purpose of collecting and providing information is to provide the widest possible accessibility and to allow users to create an opinion on a particular matter. At this point, we have to focus on three main issues:

- for which purposes information is collected,
- from where information comes from,
- how to protect the source of information.

Personal data issues are also related to the retention time of information that were collected for publication and subsequent verification. All published information are permanently stored and accessible to users for re-use in the archives. Listeners and viewers must be properly informed when the using materials come out the archives. The records and archives should not be used for illustrative purposes in such a way that the audience could misinterpret the records. Therefore, the professional criteria of journalistic ethics in the programmes of RTV Slovenija prescribe that:

- it is not possible to use the archives of an event in order to illustrate it with others, in such a way as to give the viewers a sense of seeing an authentic event;
- playing shoots or reconstructions can not be presented as documentary materials: therefore the scenes that were used in the documentaries must be featured because there are no authentic recordings clearly marked;
- events can be reconstructed due to lack of authentic recordings, but they must be clearly marked in the image and also recorded and archived;
- the same recordings are not repeatedly used for illustrative purposes on various subjects, which are broken down into newscasts, as this may be misleading, especially when the records are footage with the people who can identify with them.

The third part deals with the policy of protecting personal data and privacy at the public institution Radiotelevizija Slovenija. Since the implementation of the General Regulation of the European Commission on the Protection of Personal Data until the implementation of the Consultation Report, RTV Slovenija has introduced the Personal Data Protection Officer. The procedures on the acquisition, processing and protection of personal data are explained on the website of RTV Slovenija. RTV Slovenija provides its customers the rights in accordance with the General Regulation and the Personal Data Protection Act. These rights and obligations include:

- the processing of personal data,
- the transmission of personal data,
- the collection, processing, purpose and time of the retention of personal data,
- the enforcement of rights,
- the security.

The information which were obtained through the review of the Public Sector Programme Standards and the Rules on Professional Standards and Professional Criteria and the Principles of Journalistic Ethics at the Radiotelevizija Slovenija programmes proves, that is very difficult to drag an exceptionally sophisticated thin line dividing the sensitivity of personal data protection and on the other hand, the right of the public to be informed and the freedom of journalistic work.

Viri in literatura:

Bubenik, B. (2003). Etika uporabe audiovizuelnih dokumenata. V S. Tovšak (Ur.), *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike*. 2, (str. 155–160). Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor.

RTV Slovenija. (2000). *Pravilnik o poklicnih standardih. Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija*. Pridobljeno 27. 12. 2018 s spletne strani: <https://www.rtvlo.si/rtv/kdo-smo/zakoni-predpisi-in-dokumenti/pravilnik-o-poklicnih-standardih/475078>.

RTV Slovenija. (2006). *Programski standardi*. Pridobljeno 27. 12. 2018 s spletne strani: https://www.rtvlo.si/files/svet_rtv/pprogramski_stndardi0612.pdf.

RTV Slovenija. (2018). *Varstvo osebnih podatkov. Politika varstva osebnih podatkov in zasebnosti*. Pridobljeno 27. 12. 2018 s spletne strani: <https://www.rtvlo.si/rtv/kdo-smo/varstvo-osebnih-podatkov/467509>.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2014). Ljubljana: Cankarjeva založba – Založništvo d. o. o.

Uredba (EU) 2016/679 evropskega parlamenta in sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov). Uradni list Evropske unije L 119/1. Pridobljeno 27. 12. 2018 s spletne strani: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>.